
Το προπατορικό αμάρτημα

Γεώργιος Δ. Παναγόπουλος

Ιωάννινα 30/3/2016

Βασική βιβλιογραφία

- Ι. Σ. Ρωμανίδου, *Το προπατορικόν αμάρτημα*, Αθήνα 1989.
- Ν. Ματσούκα, *Τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ*, Θεσσαλονίκη.
- Γ. Δ. Μαρτζέλου, «*Το προπατορικό αμάρτημα κατά την ορθόδοξη παράδοση*», στο: του Ιδίου, *Ορθόδοξο δόγμα και θεολογικός προβληματισμός Γ΄*, Θεσσαλονίκη 2007.
- J. Gross, *Geschichte des Erbsündendogmas*, τόμοι 1-4, Μόναχο 1960 επ.

Πτώση

- Η πτώση σήμανε το τραγικό γεγονός της αποτυχίας του ανθρώπου να ανταποκριθεί στο θείο κάλεσμα για τελείωση στην ανιδιοτελή αγάπη.

Εκδηλώθηκε ως παρακοή στο θείο θέλημα, προκλήθηκε εκ της απάτης του διαβόλου και της ανταρσίας της ελεύθερης ανθρώπινης θέλησης: (*«θέλων ὁ Ἄδὰμ ἔφαγεν, θέλων παρήκουσεν, ἄρα πρωτοπαθῆς ἐν ἡμῖν ἡ θέλησις»*)

πτώση

- Η διά της ελεύθερης βούλησης επιλογή του ανθρώπου να αυτοθεωθεί σήμανε ταυτόχρονα τη διακοπή της μετά του Θεού κοινωνίας και άρα απώλεια της άκτιστης ενεργείας μετά της οποίας είχε κληθεί ο άνθρωπος να συνεργήσει με προορισμό την παγίωσή του στην αφθαρσία, δηλ στην κοινωνία μετά της Αγίας Τριάδος.
- Η απώλεια όμως της κοινωνίας του Θεού, σήμανε τον θάνατο της ψυχής και συνεπεία τούτου και την βιολογική φθορά.

Πτώση

- Αυτό πιο συγκεκριμένα σημαίνει ότι

α) **εσκοτίσθη ο νους** του ανθρώπου, δηλ. σκοτίσθηκε η νοερά ενέργεια δια της οποίας κοινωνούσε χάριτι με τον Θεό.

Σκοτασμός του νοός σημαίνει απώλεια της **αδιάλειπτης μνήμης του Θεού** και της **κοινωνίας της δόξας Του**.

β) εισέδυσσε η **σωματική φθορά** και η **σάρκα** αρρώστησε εις θάνατον.

Επ' αυτού ο π. Ι. Ρωμανίδης

- «Πολλοὶ εννοοῦν τὴν πτώση ὡς ἠθικὴ πτώση, ἐνῶ ὅταν μιλάει ὁ Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος γιὰ πτώση, δὲν ἐννοεῖ ἠθικὴ πτώση... **Εννοεῖ ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν νοερά προσευχή**».

(Ναυπάκτου Ιερόθεος, *Ἐμπειρική Δογματική*, τόμ. 2, 192)

Σχολιάζει ο Ναυπάκτου Ιερόθεος

- «Αυτός ο τερματισμός του “μνημονικού συστήματος” της καρδιάς στους αγίους Πατέρες λέγεται “αμαύρωση” του κατ’ εικόνα, “σκοτασμός του νοός”, “ασύνετος νους”».
- Έτσι οι Πατέρες ερμήνευαν την βιβλική περί πτώσεως διήγηση μέσα από την προσωπική τους εμπειρία, αφού γνώρισαν τι είναι ο φωτισμένος νους!

Γρηγόριος Παλαμάς

- «Ἡμᾶς δὲ κατέσχε νύξ καὶ σκιά περιέσχε θανάτου, τῇ ἁμαρτία περιπεσόντας καὶ τὴν ὀπτικήν δύναμιν ἀποβαλόντες, ἧτις ἐκ Θεοῦ κατὰ χάριν ἡμῖν ὑπήρχεν, δι' ἧς τοῦ χορηγοῦ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς ἀντιλαμβανόμεθα φωτός».
- Ο σκοτασμός του νοός, η σκοτεινιά του θανάτου προήλθε από την αποβολή του «ακτίστου οφθαλμού», του φωτός της χάριτος, δια του οποίου βλέπαμε-κοινωνούσαμε του Θεού.

Πτώση

- Το γένος «*νενόσηκεν την φθοράν*» (Κύριλλος Αλεξανδρείας).

Η φύση βέβαια δεν ταυτίζεται με την αμαρτία, όπως ενδεχομένως θα προκαλούσε την εντύπωση ο όρος του Τερτυλλιανού *vitium substantiae* (αυτό θα οδηγούσε αυτομάτως σε μανιχαϊσμό): αλλά «*μεταποιήθηκε ἐξ ἀφθαρσίας εἰς φθοράν*».

Η κατάσταση αυτή αποκαλείται από τη Βίβλο «*αμαρτία*» (πρβλ. Ρωμ. 5, 12· Ψαλμ. 50, 7· Ιώβ 14, 4· 15, 14) και από τον Μάξιμο τον Ομολογητή «*ἄμαρτία φύσεως*». Αυτή η τελευταία αντιδιαστέλλεται από την «*ἄμαρτία προαιρέσεως*», για την οποία και μόνον ο καθένας από μας ευθύνεται προσωπικά!

Ο άγιος Μάξιμος επ' αυτού

- Ο άγιος Μάξιμος (PG 90, 406-407) ξεκαθαρίζει ότι στον προπάτορα έλαβαν χώρα δύο αμαρτίες κατά την παράβαση της θείας εντολής: Η πρώτη, που είναι διαβλητή, είναι η «αμαρτία της προαιρέσεως» και συνίστατο στην εκούσια αποβολή του αγαθού, ενώ η δεύτερη, που είναι αδιάβλητη αλλά έχει ως αιτία της την πρώτη, είναι η «αμαρτία της φύσεως», η οποία απέβαλε ακουσίως εξ αιτίας της προαιρέσεως την αθανασία.
- Διά του Αδάμ επομένως *«τραπέντος έκουσίως από τοῦ αγαθοῦ τήν προαίρεσιν»* εισήλθε ή μεταδόθηκε στο γένος μας η αμαρτία ως μεταποίηση *«τῆς φύσεως έξ άφθαρσίας είς φθοράν»*. Από την άλλη μεριά, διά του Ιησού Χριστού, ο οποίος δεν ετράπη *«άπό τοῦ αγαθοῦ τήν προαίρεσιν»* έλαβε χώρα σε όλους τους ανθρώπους *«ή τῆς φύσεως έκ φθορᾶς είς άφθαρσίαν άποκατάστασις»*.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ

- Επομένως κάθε άνθρωπος ως προερχόμενος από τον προπάτορα κληρονομεί το παθητό της νοσούσας φύσης με όλα τα συμπαρομαρτούντα, φθορά, ηδονή, οδύνη και εν τέλει τον θάνατο και τον τυραννικό φόβο του.
- Εγκλωβισμένη στη μέγγενη ηδονής και οδύνης, που ενεργεί στην μεταπτωτική φύση ένεκα του «*καθ' ήδονήν εἰς φθοράν*» τρόπου της γεννήσεως εκάστου, κάθε ύπαρξη είναι άκρως ευόλισθη και στην κατ' ενέργειαν διάπραξη της «*κατά γνώμην ἁμαρτίας*». Μόνον τότε, κατ' ορθόδοξη αντίληψη, η επί μέρους υποστατική ύπαρξη καθίσταται ένοχη προσωπικής παραβάσεως του θείου νόμου, μολονότι ως κληρονόμος της αδαμιαίας φύσης είναι δέσμια του φόβου του θανάτου και της παθητότητας, δηλαδή της αρχαίας αράς.

συνέχεια

- Αυτή ακριβώς ήταν η κατάσταση των δικαίων της ΠΔ., οι οποίοι είτε έμειναν καθαροί «ἀμαρτίας ἀπάσης» (δηλ. της κατά γνώμην αμαρτίας, όπως οι Ιερεμίας, Τίμιος Πρόδρομος και βέβαια η Υπεραγία Θεοτόκος και Παναγία Μητέρα του Θεού), είτε επέστρεψαν δια μετανοίας στο Θεό (Δαυίδ κ. ά.): Παρά το ότι ενεργείτο σε αυτούς δια του ασάρκου Λόγου το μυστήριο της καθάρσεως, του φωτισμού και της θεώσεώς τους, παρέμειναν δέσμιοι του φόβου του θανάτου ως αδίκως τυραννούμενοι από τον διάβολο.

συνέχεια

- Αυτή η κατάσταση άλλαξε με την Σάρκωση του Λόγου και την υπ' Αυτού συντριβή του θανάτου (και του φόβου του θανάτου) εν τη σαρκί Του. (Για την Θεομήτορα άλλαξε ήδη με τον Ευαγγελισμό της ως κατά πρόληψη Πεντηκοστή). Ο Χριστός ανέλαβε την «δι' ἐμέ ἁμαρτίαν» (την προκληθείσα από την τροπή της προαιρέσεως), δηλ. προσέλαβε την ανθρώπινη φύση με τον παθητό χαρακτήρα της· όμως λόγω της ατρεψίας της προαιρέσεως (ακριβέστερα, λόγω του ότι το αυτεξούσιο ανθρώπινο θέλημα του Χριστού κινήθηκε και ετυπώθηκε υπό του Λόγου αφαντασιάστως!) δεν διέπραξε την «ἐμὴν ἁμαρτίαν». Ἐτσι επανόρθωσε την φθαρείσα φύση μας μετασχηματίζοντας ακόμα και τον θάνατο σε απαρχή αιώνιας ζωής.

Ασθένεια φύσεως, βιολογική φθορά

Αν λάβουμε υπόψη ότι η φύση εξ αιτίας της αμαρτίας νοσεί και άρα δεν βρίσκεται σε κατάσταση σύμφωνη με το θέλημα του Θεού, αντιλαμβανόμαστε ότι αυτό που θεολόγοι του μεταπατερικού ρεύματος αποκαλούν «φύση» και ταυτίζουν ή, έστω, σχετίζουν με την αναγκαιότητα είναι μάλλον η **πραγματικότητα της βιολογικής ανακύκλωσης**.

Αποτελεί όμως σφάλμα να ταυτίζουμε την βιολογική φθορά με την θεολογική έννοια της φύσης. Τούτο, ασφαλώς, και δεν σημαίνει ότι αντιδιαστέλλουμε τη θεολογική έννοια της φύσης από την εμπειρική πραγματικότητα· κάθε άλλο! Απαιτείται όμως διάκριση, η οποία είναι καρπός βαπτισματικής πείρας ασκήσεως και μαρτυρίου. Τούτο απλώς σημαίνει ότι η φύση μας εν Χριστώ αποκαθίσταται στο πρότερο κάλλος.

συνέχεια

- Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή εδώ, επειδή η έννοια της φθοράς και της ασθένειας της φύσης δεν πρέπει να παρερμηνευθεί εν φιλοσοφική εννοία ως μετάλλαξη ή αλλοίωση της φύσης: Σε αυτή την περίπτωση θα ήμασταν αναγκασμένοι να δεχθούμε την ανάδυση στο προσκήνιο ενός άλλου «είδους» ανθρώπου (πρβλ. την κατ' αρχή ορθή προβληματική του Janson, *Systematic Theology*, vol. 2, 149). Όταν η ορθόδοξη θεολογία μιλά με αφορμή την προπατορική πτώση για αμαύρωση και όχι για καταστροφή του «κατ' εἰκόνα» θα πρέπει να δεχθούμε ότι μας προειδοποιεί παράλληλα για τον ελλοχεύοντα κίνδυνο που μόλις υπομνήσαμε.

συνέχεια

- Σε κάθε περίπτωση, στη βάση της ως άνω διάκρισης μεταξύ φύσης και βιολογικής ανακύκλωσης ίσως θα μπορούσαμε να αναζητήσουμε διαύλους συνεννόησης με όσους εξακολουθούν άκριτα να ταυτίζουν την φύση με την αναγκαιότητα. Φρονώ ότι πολλές από τις παρανοήσεις απορρέουν από αυτή την αδυναμία διάκρισης της θεολογικής έννοιας της φύσης (θα έλεγα της φύσης στην χαρισματική κατάσταση του Εκκλησιασμού της) από την τυραννία του βιολογικού κύκλου.

συνέχεια

Ο κατά θάνατον βίος είναι η μακράν της όντως αγάπης ζωή η υποταγμένη στην ενήδονη ιδιοτέλεια:

Αυτή την κατάσταση η Βίβλος την αποκαλεί ομοίως «αμαρτία» ως παρά φύσιν και παρά το θέλημα του Θεού για τον άνθρωπο κατάσταση: *«Πάντες ἤμαρτον καὶ ὕστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»*.

Μ. Βασίλειος και Μ. Αθανάσιος

- «Ὅσον γὰρ ἀφίστατο τῆς ζωῆς, τοσοῦτον προσήγγιζε τῷ θανάτῳ. Ζωὴ γὰρ ὁ Θεός, στέρησις δὲ τῆς ζωῆς θάνατος. Ὡστε ἑαυτῷ τὸν θάνατον ὁ Ἄδὰμ διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Ἴδου οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ Σοῦ ἀπολοῦνται. Οὕτως οὐχὶ Θεὸς ἔκτισεν θάνατον, ἀλλ' ἡμεῖς ἑαυτοῖς ἐκ πονηρᾶς γνώμης ἐπεσπασάμεθα».
- Πρβλ. Μ. Αθανασίου (Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, 5, 2, 9): «Ἐξ ἀρχῆς μὲν εὐρεταὶ τῆς κακίας γενόμενοι, καὶ καθ' ἑαυτῶν τὸν θάνατον προκαλεσάμενοι καὶ τὴν φθοράν».

Γρηγόριος Νύσσης

- «Καὶ τούτῳ γίνεται τῷ τρόπῳ τοῦ κακοῦ ἢ γένεσις, διὰ τῆς ὑπεξαιρέσεως τοῦ καλοῦ παρυφισταμένη. **Καλὸν δὲ πᾶν, ὅπερ ἂν τύχη πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν οἰκείως ἔχον· ὅ τι δ' ἂν ἔξω γένηται τῆς πρὸς τοῦτο σχέσεώς τε καὶ ὁμοιώσεως, ἄμοιρον τοῦ καλοῦ πάντος**».

ΣΥΝΕΠΩΣ:

- **Ο Θεός δεν είναι δημιουργός του θανάτου!**
- Αυτό σημαίνει ότι ο άνθρωπος προ της πτώσεως δεν ήταν φύσει θνητός, όπως ισχυρίσθηκαν οι Πελαγιανοί στη Δύση και ο Θεόδωρος Μοψουεστίας στην Ανατολή (PG 66, 1005).

Πρβλ. Σοφ. Σολ. 1, 13: «**Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεων
οὐδὲ εὐδοκεῖ ἐπ' ἀπωλεία ζώντων**».

Σοφ. Σολ. 2, 23: «Ὅτι ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ'
ἀφθαρσία καὶ εἰκὼνα τῆς
ιδίας ιδιότητος ἐποίησεν αὐτὸν· φθονῶ δὲ διαβόλου
θάνατος εἰσῆλθε εἰς τὸν κόσμον»

- Στη βιβλική διήγηση της πτώσεως φαίνεται ὅτι ὁ Θεός **δεν** πρόσταξε τὴν «γένεση» τοῦ θανάτου, ἀλλὰ προανήγγειλε καὶ **δεν** τὸν ἐμπόδισε κατὰ παραχώρηση στο ἀνθρώπινο αὐτεξούσιο.
-

Ἐπ' αὐτοῦ

- Θαυμάσια ἐξηγεῖ τὸ θέμα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς:

«Ὁ Θεὸς οὐ ψυχῆς, οὐ σώματος ἐποίησε θάνατον. Οὔτε γὰρ πρότερον εἶπε προστάσων, «θάνετε ἢ ἂν ἡμέραν φάγετε», ἀλλὰ «ἀποθανεῖσθε»... Οὔτε νῦν εἰς «γῆν ἐπίστρεψον» εἶπεν, ἀλλ' «ὑποστρέψεις», προαναγγέλλων καὶ ἐφείς καὶ μὴ κωλύων σὺν δίκη τὸ ἐκβησόμενον».

Πτώση

- Μετά την πτώση η τυραννία της αμαρτίας ενίκησε και τον φυσικό και τον γραπτό νόμο, «ἐπειδὴ παθητὸν ἐγένετο (ο ἄνθρωπος) ἐκ τῆς παραβάσεως καὶ εὐεπιχείρητον λοιπὸν τῇ ἁμαρτία...».
- Και αν ρωτήσκει κανείς γιατί κολάσθηκαν οι προ Χριστού αμαρτάνοντες, εφόσον ἦσαν «εὐεπιχείρητοι τῇ ἁμαρτία», ο ἅγιος Θεοφύλακτος Αχρίδος (PG 124, 432) απαντά: «Διότι τοιαῦτα ἐπετάγησαν, οἷα καὶ τῆς ἁμαρτίας κρατούσης ἠδύναντο κατορθοῦν...».

Πτώση

- Η αμαρτία ως βασιλιάς μεταπτωτικώς «βασιλεύει ἐν τῷ θανάτῳ» (Ρωμ. 5,21), δηλ. διά του θανάτου εγείρει σε κάθε άνθρωπο το φόβο, την αγωνία και εν γένει το ένστικτο της αυτοσυντήρησης (Πρβλ. Θεοδώρητο Κύρου).
- Έτσι «ο εις χείρας του διαβόλου ευρισκόμενος θάνατος» είναι η ρίζα από την οποία αναφύεται η αυτοπροβολή, ο εγωισμός, η ζήλια, το μίσος και τα όμοια. Ο άνθρωπος συνεχώς φοβάται ότι η ζωή του δεν έχει νόημα και έτσι πασχίζει να αυτοεπιβεβαιωθεί.

Πτώση

- Στην κατάσταση αυτή ο άνθρωπος αδυνατεί να επιτελέσει το θέλημα του Θεού, το οποίο συνοψίζεται στην ανιδιοτελή αγάπη.
- *«Ταλαίπωρος ἔγὼ ἄνθρωπος· τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; **Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν**» (Ρωμ. 8, 24-25), γιατί Αυτός μας λύτρωσε από την ασθένεια του σώματος «ἐνδυναμώνσας αὐτὸ ὥστε μηκέτι τυραννεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας».*

Αμαρτία, ασθένεια, θεραπεία

- Οι Πατέρες γνωρίζουν ότι η αμαρτία είναι ασθένεια, σκοτασμός του νοός και θνητότητα· γνωρίζουν ακόμη από προσωπική πείρα την θεραπεία:
- Αν η αμαρτία είναι ασθένεια, τότε η θεραπεία συνίσταται στην κάθαρση και το φωτισμό, δηλ. την **θεραπεία της «ἀρχεγόνου μνήμης»** δια της «*θείας παγιωθείσης ἐμμόνου διὰ προσευχῆς μνήμης, ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν, εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν, ἀνακραθείσης τῷ Πνεύματι*» (Γρηγόριος Σιναΐτης).

Πώς μεταδίδεται το προπατορικό αμάρτημα;

- Οι ανατολικοί Πατέρες κάνουν λόγο για ασθένεια της φύσης και πτώσεως στη φθορά, η οποία και μόνο μεταδίδεται από γενεά σε γενεά «*διὰ τοῦ ἔνηδόνου σπέρματος*» (ἅγιος Αθανάσιος Πάριος).
- Αυτό δεν συνεπάγεται κανενός είδους προσωπική ευθύνη για το αμάρτημα του Αδάμ.

Πώς μεταδίδεται το π.α.

- Το σώμα μας κληρονομεί διά γεννήσεως, της οποίας προηγείται ηδονή, την φθαρτότητα, δηλ. τα γηρατειά και το θάνατο (πρβλ. Κλήμεντος Αλεξ. Στρωμ. III 9, 64· επίσης Θεοφύλακτος Αχρίδος, PG 124, 428: «οὐ γὰρ μόνον θνητοὶ γεγονάμεν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις ἔδέξατο τὰ πάθη πραθειῖσα ὑπὸ τὴν ἀματίαν»).
- **«Από τον σωματικό θάνατο... διαρρυθμίζεται και το παθητικό μέρος της ψυχής, κατά την ανάπτυξη του ανθρώπου».** Εφόσον ο κάθε νέος άνθρωπος συγκατανεύσει δια της προαιρέσεώς του στην αμαρτητική ροπή, επικυρώνει την δουλεία της ύπαρξής του στο θάνατο και ο νους του βυθίζεται στο σκοτασμό.

(Πρβλ. Ναυπάκτου Ιερόθεος, Εμπειρική Δογματική, τόμ. Β΄, 202).

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Θεοφύλακτος Ἀχρίδος

- Ὁ ἅγιος Θεοφύλακτος μιλώντας γιὰ τὴν νέκρωση τῆς φύσης μας ξεκαθαρίζει ὅτι **τὴν μὲν θνητότητα τοῦ σώματος** τὴν κληρονομήσαμε ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ (ἐννοεῖται κατὰ τὴν αλυσίδα τῶν βιολογικῶν γεννήσεων), **τὴν δὲ νέκρωση τῆς ψυχῆς** τὴν προκαλέσαμε ἐμεῖς διὰ τῆς προσωπικῆς αυτοπροαίρετης ἀμαρτίας μας:
- PG 128, 1049: “*Καὶ ἡμᾶς ὄντας νεκροὺς (νέκρωσιν οὐ τὴν σωματικὴν, τὴν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἀρξαμένην, ἀλλὰ τὴν ψυχικὴν, τὴν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν συνισταμένην, τῶν ἀμαρτιῶν) ἀνέστησε καὶ ἤγειρεν*”.

Όχι κληρονομική ενοχή/ αλλά κληρονόμηση φθοράς

- Στην Ορθοδοξία είναι άγνωστη η δυτική αντίληψη περί κληρονομικής ενοχής και προσωπικής συνευθύνης για το αμάρτημα του Αδάμ.
- Η αντίληψη αυτή (που εισηγήθηκε ο Αυγουστίνος) εμφανίζει έναν Θεό ο οποίος καταδικάζει ολόκληρο το ανθρώπινο γένος ως συμμετοχο στην ενοχή του Αδάμ και συναυτουργό ενός μακρινού αμαρτήματος, για το οποίο κανείς από τους απογόνους του Αδάμ δεν θα μπορούσε να φέρει προσωπική ευθύνη ως μη συμπράξας με αυτόν!

Παρέκβαση: δυτικές θεωρίες περί προπατορικού αμαρτήματος

- 1) Επανεκδοση της αυγουστίνειας διδασκαλίας αποτελεί η **θεωρία περί του Αδάμ ως «φυσικής κεφαλής» της ανθρωπότητας**, που αναπτύχθηκε στην προτεσταντική θεολογία: 'Ημασταν όλοι παρόντες στον Αδάμ' εξ' ου και καθένας από εμάς έδρασε και έπεσε εν τω Αδάμ.
- 2) Ομοίως προτεσταντικής προέλευσης υπήρξε η **θεωρία περί του Αδάμ ως «ομοσπονδιακής κεφαλής» μας** στο πλαίσιο μιας νομικής συμφωνίας του Θεού με τον Αδάμ ως εκπρόσωπο της ανθρωπότητας. Όλοι μας επομένως συμμετείχαμε στην πρωταρχική αυτή «συμφωνία» και επομένως εμπλεκόμαστε στις συνέπειες της παραβάσεώς της από τον εκπρόσωπό μας.

-
- 3) **Η συμβολική ερμηνεία.** Προτάθηκε μετά την αμφισβήτηση της ιστορικότητας του Αδάμ και αρθρώνεται στη βάση μιας συμβολικής προσέγγισης της «πρωτόπλαστου».

- (Βλ. αντί άλλων St. Grenz, *Theology of the Community of God*, 194-195· και Bruce Milne, *Know the Truth. A Handbook of Christian Belief*, Illinois 2009, 141-142).
-

Συνέχεια

- Η πεποίθηση ότι ο Θεός καταδικάζει αδιακρίτως σε θάνατο ολόκληρο το ανθρώπινο γένος, επειδή στο πρόσωπο του Αδάμ συμμετείχαν προσωπικά άπαντες οι απόγονοί του, είναι ξένη προς την πατερική Παράδοση.

(Την αλήθεια αυτή αναγνωρίζουν και ετερόδοξοι ερευνητές: R. Olson, *The Story of Christian Theology*, 272).

Ο Θεός, αντιθέτως, δρα με πολλές ενέργειες προς κάθε ξεχωριστό πρόσωπο ανάλογα με την δεκτικότητα του.

Ιωάννης Χρυσόστομος

- Ο ιερός Χρυσόστομος μάλιστα διατείνεται με αφορμή την περίπτωση του Ενώχ ότι ο Θεός βρήκε στο πρόσωπο αυτού του δικαίου έναν άνθρωπο ικανό να «ανακαλέσει» την αδαμιαία αμαρτία· γι' αυτό και τον μεν παραβάτη της εντολής (Αδάμ) καταδίκασε, ενώ τον αποδέκτη της εντολής (Ενώχ), *«ζῶντα μεθίστησι»*.

Αυτό υπήρξε μια ακόμη απόδειξη του ότι ο Θεός δεν επήγαγε «θέλων» τον θάνατον κατά του γένους μας.

(Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, PG 53, 180)

Συμεών Νέος Θεολόγος

- Συναφώς μάλιστα ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος διατείνεται ότι ο Θεός ήταν έτοιμος να δεχτεί αμέσως την μετάνοια των προπατόρων, όμως αυτοί ενέμειναν στον αλαζονικό αυτοεγκλεισμό στον εαυτό τους.
- Κατήχηση 5: «ὅτι εἰ μετενόησαν οὐκ ἂν ἐξεβλήθησαν, οὐκ ἂν κατεκρίθησαν, οὐκ ἂν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν, ἀποστραφῆναι κατεδικάσθησαν»·
(πρβλ. Ολ. Νταβύντενκοφ, Δογματική θεολογία, 330).

Πώς μεταδίδεται το προπατορικό αμάρτημα;

- Κατά την ορθόδοξη παράδοση το προπατορικό αμάρτημα «διαδίδεται» στους απογόνους του Αδάμ μόνο ως κληρονομούμενη φθορά και θνητότητα. Τα δεδομένα αυτά καθιστούν κάθε απόγονο του Αδάμ φορέα του μολυσμού του «αρχαίου θανάτου» (Κυπριανός Καρθαγένης) και **ευάλωτο από την αμαρτία**. (Γι' αυτό και η Εκκλησία προέβη από νωρίς στο νηπιοβαπτισμό).

- Ἔτσι κάθε άνθρωπος, που παραβαίνει το θέλημα του Θεού νικώμενος από τον φόβο του θανάτου και την ιδιοτέλεια, αμαρτάνει «ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως» του Αδάμ, και «ἐπικυρώνει» και στη δική του περίπτωση την κληρονομουμένη δουλεία του θανάτου.

- (Πρβλ. Ιωάννη Χρυσόστομο, PG 54, 599· επίσης Ιακ. 1, 14: «**ἕκαστος πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος** και δελαζόμενος· εἶτα ἢ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκει τὴν ἀμαρτίαν, ἢ δὲ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον»).

Δηλαδή:

- **Κάθε άνθρωπος, μολονότι φέρει την «αμαρτία της φύσεως» ως κληρονομημένη φθορά, παθητότητα και θάνατο, καθίσταται προσωπικά υπεύθυνος μόνον για τις δικές του αμαρτίες, δηλ. μόνον για την αυτεξούσια άρνησή του να υποτάξει το θέλημά του σε αυτό του Θεού.**

Ἐπ' αὐτοῦ

- Γρηγόριος Παλαμάς (Ὁμιλία Ε΄): «*Τὴν μὲν προγονικὴν ἐκείνην ἄρὰν καὶ καταδίκην κοινήν τε καὶ τὴν αὐτὴν ἅπαντες εἶχομεν πρὸ Χριστοῦ, ἐξ ἑνὸς τοῦ προπατορος ἐπὶ πάντα χυθεῖσαν, ὡς ἐκ ρίζης τοῦ γένους ἀναδιδομένη καὶ τῆ φύσει συγκεκληρωμένην, ἕκαστος δὲ δι' ὧν ἰδίως ἔπραττε, τὴν μέμψιν ἢ τὸν ἔπαινον εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν ἐπεσπᾶτο*».

Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός επ' αυτού

Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός γράφει:

«... καὶ οὐδεὶς τῶν ἐξ Ἀδὰμ κατὰ πάντα ὑπήκοος
γένεονε τῷ θείῳ θελήματι, **ἐκάστη δὲ ὑπόστασις
κατ' οἰκείαν γνώμην παρήκοος γέγονεν τοῦ
θείου θελήματος**· πάντες γὰρ ἤμαρτον καὶ
ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ...».

Η απόφραση αυτή παραπέμπει στο παλαιοδιαθηκικό:
«ὅτι οὐκ ἔστι ἄνθρωπος ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται...»
(Βασ. Γ', 8, 46).

Ο Μέγας Φώτιος επ' αυτού

- Ερμηνεύοντας στο **Ρωμ. 5, 12** ο Μέγας Φώτιος γράφει:

«Ἐπὶ τούτῳ φησὶ συναπποθνήσκομεν τῷ Ἀδὰμ, ἐφ' ᾧ καὶ συναμαρτάνομεν. **Καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν ἐκεῖνος παρέσχεν, ἡμεῖς δὲ ἐκεῖθεν λαβόντες τὴν ἀφορμὴν οὐκ ἐκωλύσαμεν τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ συνηργήσαμεν καὶ ἐπὶ μέγα χωρῆσαι παρεσκευάσαμεν**».

-
- Την αλήθεια αυτή αναπτύσσει και ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος (SChr 129, Darrouzès, 262):

- «Ἐπεὶ δὲ **οἱ μὲν πρωτόπλαστοι** πρώτοι τῷ ἐχθρῷ θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται γέγονασιν... ἀλλὰ καὶ εἰς φθορὰν καὶ θάνατον μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὸ ἀφεγγές περιπεπτώκασιν σκότος δούλοι τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι γεγονότες... **ὕστερον δὲ καὶ ἡμεῖς**, οἱ ἐξ ἐκείνων τεχθέντες, **θελήματι** τῷ τυράννῳ τούτῳ ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, **καὶ οὐ βία**».

- Υποσ. 1η: Παρόμοια θέση διατυπώνουν οι άγιος Ιουστίνος Μάρτυς, ιερός Χρυσόστομος, Θεοδώρητος Κύρου, και ο άγιος Ιουστίνος Πόποβιτς.

- Υποσ. 2η: Την ιστορία ερμηνείας του *Ρωμ. 5, 12*, «ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον», παρουσιάζει ο π. Ι. Μάυεντορφ σε ειδικό μελέτημά του».

---

*Οἱ μὴ ἁμαρτήσαντες ἐπὶ τῷ
ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ
(Ρωμ. 5, 14)*

- Γι' αυτό και εκείνοι εκ των δικαίων και φίλων του Θεού στην Π. Δ. που βρέθηκαν «καθαροὶ ἁμαρτίας ἀπάσης», ὅπως ο Ιερεμίας και ο τίμιος Πρόδρομος (Μ. Αθανάσιος), περιήλθαν υπό την εξουσία του θανάτου -το κράτος του οποίου έχει ο διάβολος- αδίκως.
-

συνέχεια

- Είναι εξάλλου πατερική πεποίθηση ότι **οι υπηρέτες και όχι παραβάτες της θείας εντολής δίκαιοι της ΠΔ δεν όφειλαν τον θάνατο ως χρέος για προσωπική τους αμαρτία.**

Μάλιστα ο Γρηγόριος Παλαμάς διδάσκει ότι ο **Τίμιος Πρόδρομος δεν έπρεπε να πεθάνει από φυσικό θάνατο** (που βαραίνει τους ανθρώπους ως παραβάτες της εντολής) αλλά από μαρτυρικό ως υπέρ του αγαθού αθλήσας!

Θάνατος και Ανάσταση των δικαίων

- **Εν τέλει οι δίκαιοι της ΠΔ ελευθερώθηκαν από την άδικη τυραννία του διαβόλου με τον εν σαρκί θάνατο του Χριστού, ο Οποίος κατέλυσε «τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστιν τὸν διάβολον» και απάλλαξε «ὅσους φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλειάς» (Εβρ. 2, 14).**

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἅγιος Συμεών

- Συμεών ὁ Νεός Θεολόγος (ὄπ. π., 262-263):
- *"τοὺς πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας τοῦ αἰωνίου σκότους λυτρώσασθαι βουληθεὶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος καὶ τοῖς μετὰ τὸν νόμον ἐλευθερίαν δωρήσασθαι ἐν τῇ χάριτι καὶ πάντας... ὁμοῦ τοὺς εὐαρεστήσαντας αὐτῷ πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ μετὰ τὸν νόμον τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερῶσαι, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τοῦτο ὁ πάντα δυνατὸς καὶ ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἡνέσχετο".*

Μετά την Σάρκωση του Λόγου

- Μετά την σάρκωση του Λόγου και την διά του Βαπτίσματος συννέκρωση και συνανάσταση με τον Χριστό όλοι όσοι φύλαξαν δια της εργασίας των εντολών ακηλίδωτη την *«χάρη τῆς υἱοθεσίας-ἀναμαρτησίας»* δεν υφίστανται πλέον τον θάνατο ως *«χρέος ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας»*· τουναντίον, δέχονται να τον χρησιμοποιήσουν πλέον *«εἰς κατάκρισιν τῆς ἁμαρτίας»* απεκδεχόμενοι την τελική εν Χριστῷ νίκη, την γενική Ανάσταση (Μάξιμος Ομολογητής).

συνέχεια

- Κατανοεί κανείς άριστα γιατί η εκκλησιαστική υμνογραφία βλέπει τον υπέρ Χριστού θάνατο των αγίων μαρτύρων ως θριαμβική νίκη κατά του διαβόλου και των «φρυαγμάτων» του!

Το μυστήριο του θανάτου ειδικότερα

- Η κατά δίκαιη παραχώρηση του Θεού είσοδος του θανάτου στον κόσμο του (που προκάλεσε ο άνθρωπος και εξουσιάζει ο διάβολος), καθώς και η τυραννία του έως της υπό του Χριστού καταλύσεώς του, **αποβαίνει για μεν τους αματωλους** ιαματική (δηλ. φιλόανθρωπη) τιμωρία, **για δε τους δικαίους** **αφορμή τελειώσεως** διὰ δοκιμασίας.

Η πρόνοια του Θεού μετέβαλε εξ αρχής τη φύση του θανάτου

- Ο θάνατος δεν δημιουργήθηκε από το Θεό αλλά, εισαχθείς υπό των λογικών κτισμάτων, μεταβλήθηκε από **Αυτόν κατ' οικονομική πρόνοια σε ευεργεσία:**
- Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος Κατηχητικός Μέγας: «**Κατ' οἰκονομίαν ἐπῆκται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει παρὰ τῆς προνοίας ὁ θάνατος, ὥστε τῆς κακίας ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐκρυσίσης πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως σῶον καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀκέραιον ... ἀναστοιχειωθῆναι τὸν ἄνθρωπον**».

(Πρβλ. Θεοφίλου Αντιοχείας, Μεθοδίου Ολύμπου, Βασιλείου του Μεγάλου).

Ο θάνατος δοκιμή για τους δικαίους

- Σοφ. Σολ. 3, 1-7: «Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βάσανος... καὶ ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλα εὐεργετηθήσονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ».
- Εδώ οικοδομεί η ελληνική πατερική Παράδοση τη διδασκαλία της για τη νίκη ἐπὶ του κακοῦ χάρη στον Σταυρό του Χριστοῦ.
- **Το πρόβλημα του κακοῦ ἐπιλύεται** μόνον με βάση την ελευθερία των λογικῶν ὄντων, τον πραγματικό πόλεμο του Θεοῦ και των φίλων Του κατά του διαβόλου και την διά πειρασμῶν τελείωση των εκλεκτῶν (πρβλ. Ι. Σ. Ρωμανίδης)

Η εν Χριστώ καλή αντιστροφή της «χρήσης» του θανάτου

Μέχρι του Χριστού ο θάνατος ήταν το όπλο με το οποίο η
αμαρτία κατέκρινε τη φύση μας...

Μετά την ένσαρκο οικονομία και μέχρι την δεύτερη εν δόξη
έλευση του Χριστού

**ο θάνατος μεταβλήθηκε σε όπλο με το οποίο ο
Χριστός και οι δίκαιοι φίλοι Του κατακρίνουν την
αμαρτία «έν τῇ σαρκί».**

(**Ιερός Χρυσόστομος**, PG 60, 514: Ο Χριστός κατέκρινε «έν τῇ σαρκί Του»
όχι την πληγωμένη ανθρώπινη φύση αλλά την πληγώσασα αμαρτία.

Μάξιμος Ομολογητής, PG 90, 636: «ὥστε τὸν αὐτὸν θάνατον ἐν μὲν τῷ
Ἄδὰμ διὰ τὴν ἀμαρτίαν κατάκρισιν ὑπάρχει τῆς φύσεως, ἐν δὲ τῷ
Χριστῷ διὰ τὴν δικαιοσύνην κατάκρισιν ὑπάρχει τῆς ἀμαρτίας»)

- **Από του νυν** οι πιστοί βιώνουν εν Πνεύματι την πρώτη εν Χριστώ ανάσταση (δια του φωτισμού και της θεώσεως).
- **Στα Έσχατα** («ὅτε ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς φανερωθήσεθε ἐν δόξῃ» Κολ. 3, 4) θα ολοκληρωθεί, διά της τελείας αποκαταστάσεως του ανθρώπου στην ψυχοσωματική ενότητά του, **το μυστήριο της θείας εν Χριστώ υιοθεσίας μας** (ανάσταση και αιώνια ζωή):

«Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες... στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν» (Ρωμ. 8, 23).

Εν κατακλείδι περί προπατορικού αμαρτήματος

- Η ορθόδοξη διδασκαλία προβάλλει μια **ισόρροπη σύλληψη, στην οποία συντίθενται αφ' ενός η αλήθεια της ενότητας της ανθρώπινης φύσεως** (η οποία στον πρώτο Αδάμ ασθένησε και εφθάρη, αλλά χάρη στον νέο Αδάμ, το Χριστό, εζωοποιήθηκε) **και αφ' ετέρου η ρεαλιστική αναγνώριση της ελευθερίας της προαιρέσεως** κάθε ανθρώπινης ύπαρξης (η οποία ελεύθερα επιβεβαιώνει την εν Αδάμ καταδίκη της φύσης, οπότε τότε και μόνον τότε γεννάται ζήτημα προσωπικής ευθύνης για το κακό).

συνέχεια

- Το ίδιο αφορά την υπό του Χριστού παρασχεθείσα σε μας απολύτρωση: **Αφορά τη φύση μας**, την οποία απελευθερώνει από την προγονική κατάρα (δηλ. την αμαρτία φύσεως), **αλλά και την προσωπική ύπαρξη** καθ' ενός εκ των πιστευόντων:
- *«Οὐκοῦν, οὐ τῇ φύσει μόνον ἦν αὐτὸς παρ' ἡμῶν ἔσχε καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἑκάστῳ περέχει τελείαν τὴν ἀπολύτρωσιν»* Γρηγόριος Παλαμάς (Ομιλία Ε')

Αποφεύγεται έτσι τόσο ο αγουστίνειος φαταλισμός
όσο και ο πελαγιανικός φυσιοκρατικός
οπτιμισμός.

- Επιβεβαιώνεται ακόμα ότι η ορθόδοξη δογματική παράδοση **συνθεωρεί στην ανθρωπολογία της φύση και προσωπική ύπαρξη**, κατά τρόπο που δεν μας επιτρέπει να μιλούμε για τον άνθρωπο με όρους περσοναλιστικής αντίθεσης μεταξύ υποστατικής ελευθερίας και αναγκαιότητας της φύσεως.
-